

Stručni rad

UČENJE UČENJA I FORMATIVNO PRAĆENJE SUDJELOVANJE U SKUPINI ZA ŠKOLSKI SAVJETODAVNI RAD I FORMATIVNO PRAĆENJE

Marija Baškarad, profesorica pedagogike i sociologije

Osnovna šola Duplek, Korenska cesta 31, 2241 Spodnji Duplek, Slovenija

Sažetak

Predstavljam primjer dobre prakse podučavanja strategije učenja mentalne mape. Rad je proveden u trećem razredu prema načelima formativnog praćenja. Opisala sam: korake rada u razredu, kako pristupiti podučavanju strategijama učenja, kako s učenicima definirati kriterije uspješnosti, kako navesti učenike na samoanalizu, kako bi učenici trebali dati kritiku svojim vršnjacima, kako bi učenici trebali kritički ocijeniti svoj rad. Rad je održan s čitavim razredom, uz pomoć razrednice.

Ključne riječi: mentalna mapa, rad u razredu, dokazi učenja, učenje na pogreškama, strategija učenja, određivanje kriterija uspješnosti

1. UVOD

U 2018. godini počela sam sudjelovati u skupini za školski savjetodavni rad i formativno praćenje. Susreti su se odvijali na Zavodu za školstvo ispostava Maribor, vodila ih je gđa mag. Tanja Bezič (savjetnica na zavodu za školski savjetodavni rad), a u rad nas je bilo uključeno više sudionika iz različitih osnovnih škola.

U skupinu sam se uključila radoznavo i vođena motivacijom kako načela formativnog praćenja uključiti u elemente savjetodavnog rada.

Formativno praćenje sastavljeno je iz različitih elemenata, poput: ciljeva učenja, samovrednovanja i vršnjačkog vrednovanja, pitanja koja potiču učenje, povratnih informacija i dokaza.

Radna skupina je imala crveni traku s naslovom Formativno praćenje na području učenja i poučavanja. Prije svega me je zanimalo kako sve te elemente mogu implementirati u svoj rad.

Svak susret bio je organiziran na način da nam je Tanja pripremila i predstavila teoretska polazišta na temu učenja i poučavanja o kojima smo potom vodili raspravu.

Na kraju susreta smo se dogovorile za praktičan zadatak koji ćemo izvesti svaka u svojoj školi. Na sljedećem smo susretu predstavile izvedbu zadatka. Takav način rada predstavljao je veliki, koristan izvor informacija i ideja za moj rad ubuduće.

2. UKRATKO O FORMATIVNOM PRAĆENJU

Naglašava [formativno praćenje] značaj aktivne uloge učenika u izgradnji kvalitetnog i trajnog znanja. Pritom ga učitelj podupire tako da kontinuirano utvrđuje kako učenik napreduje te prilagođava poučavanje povratnim informacijama koje dobiva od učenika. Vrlo je važno da učitelj i učenici razmjenjuju povratne informacije u svrhu prevladavanja teškoća u učenju te poboljšanja dostignuća. [1]

Elementi formativnog praćenja

1. Ciljevi učenja i kriteriji uspješnosti. Učenik sudjeluje u oblikovanju ciljeva učenja i kriterija uspješnosti.
2. Dokazi. Dokazi o procesu učenja i znanja se prikupljaju u mapi dostignuća.
3. Povratna informacija. Učitelj učenicima daje povratne informacije koje učenike usmjeravaju naprijed te ih potiču i na to da jedni drugima daju povratne informacije.
4. Pitanja kao podrška učenju. Učitelj sistematično utvrđuje razinu znanja (razumijevanja) za određeni pojam i to uzima u obzir prilikom planiranja aktivnosti i kriterija uspješnosti.

5. Samovrednovanje, vršnjačko vrednovanje. Učenici prosuđuju svoja dostignuća i dostignuća školskih kolega na temelju dogovorenih kriterija uspješnosti.

[2]

2. 1. UČENJE STRATEGIJE UČENJA

Jedan od mojih zadataka koje sam odabrala bio je na temu učenja učenja i to učenja mentalnih mapa. Morala sam odabrati strategiju, tehniku kojoj ću podučiti učenike, postaviti ciljeve, kriterije i kako ću vrednovati dokaze učenika.

Već na samom početku je došlo do komplikacija, jer sam imala teškoća s postavljanjem ciljeva i kriterija prema načelima formativnog praćenja. Trebala sam dodatne upute s Tanjine strane. Kako uostalom planiraš ciljeve, standarde i kriterije vrednovanja dokaza o napredovanju razvijanja kompetencija za uspješno učenje?

Bilo je potrebno postaviti teoretsko polazište. Pomogla sam si knjigom Tanje Ažman i dr. naslova Učenje učenja i priručnikom formativnog praćenja u izdanju Zavoda za školstvo RS (Republike Slovenije, op. prev).

Mentalna mapa je način olakšavanja učenja i bržeg upamćivanja gradiva za učenje. Na str. 27. (Ažman i drugi, Učenje učenja) možemo pročitati: »Značajne karakteristike zapisivanja mentalne mape su: predmet naše pozornosti je kristaliziran u središnju sliku; glavne karakteristike predmeta zrače iz središnje slike kao glavne grane; na glavnim granama su napisane ili nacrtane ključne riječi (uobičajeno imenice) ili slike; sve grane se oblikuju u povezanu cjelinu (Buzan i Buzan 2005, 59).« [3]

Svrha uporabe mentalne mape jest naučiti se osnovnim značajkama mentalne mape i tako si olakšati proces učenja, znati potražiti ključne riječi u tekstu. Ne manje važan bio je i cilj poticanje učenika na kreativnost, jer mentalnim mapama potičemo i to.

Nakon razmatranja odlučila sam zadatak provesti u 3. razredu i to iz dva razloga. Odjel je brojčano manji. U njemu je 14 učenika i učiteljica je bila spremna surađivati. Ujedno se čini svrsishodno da učitelj ili razrednik na takvim satovima sudjeluje te se u njih aktivno uključuje, jer potom ono što je vidio može upotrijebiti na svojim satovima, tj. rad se nastavlja ako se pokaže korisnim.

Nakon razmatranja i pomoću Tanje odredila sam operativne ciljeve:

- Učenik čita s razumijevanjem.
- List okrene vodoravno.
- Na sredinu lista napiše naslov.
- Podcrta ključne riječi te ih prenese u misaoni obrazac.
- Upotrebljava simbole ili jednostavan crtež umjesto riječi.

- Koristi boje.
- Koristi velika tiskana slova.
- Pazi na raspored na listu.
- Pazi na preglednost misaonog obrasca.
- Strelicama ilustrira povezanost pojmova.

I standarde:

Učenik čita s razumijevanjem. Zna potražiti ključne riječi. Pomoću ključnih riječi tvori mentalnu mapu. Učenik smisljeno koristi mentalnu mapu.

Te kriterije znanja:

Označava paragrafe, sažima značajne podatke. Bojom označava ključne riječi.

Koristi boje, velika tiskana slova, piktograme, jednostavne crteže, strelicama označava povezanost pojmova, hijerarhiju pojmova. Korištenje mentalne mape pri govornom nastupu, učenju.

3. KAKO JE TEKAO RAD U RAZREDU?

Priprema. Razrednici sam objasnila što želim raditi u njenom razredu. Nakon zajedničkog razgovora dogovorile smo se da ona odabere tekst kojeg će učenici obrađivati. To mi se činilo smisljeno zbog toga što učiteljica može lakše prosuditi koji tekst je primjereniji s obzirom na sposobnosti učenika u razredu. Htjele smo da tekst ne bude pretežak, jer bi se učenici tada više bavili s razumijevanjem nego sa stvaranjem mentalne mape.

3.1 PRVI SAT

U uvodu vodim opuštenu razgovor o učenju, kako učenici uče kod kuće? Gdje se pohranjuje naučeno? Kako dozivamo naučeno? Učimo li pomoću pomagala? Kojih? Poznaju li mentalne mape?

Napravili smo kratku igru asocijacija. Učenicima sam diktirala različite imenice i svatko je za njih trebao napisati svoju asocijaciju. Potom su iste pročitali na glas. S tim smo postigli da učenici vide kako svatko od njih razmišlja na svoj način te isto tako na svoj način pamti podatke.

Zatim sam provela utvrđivanje predznanja. Tekst učenicima nije bio poznat, iako je bio kratak i nezahtjevan. Učenici su tekst pročitali i napravili mentalnu mapu na list koji su potom predali.

Primjer mentalne mape kod dva različita učenika

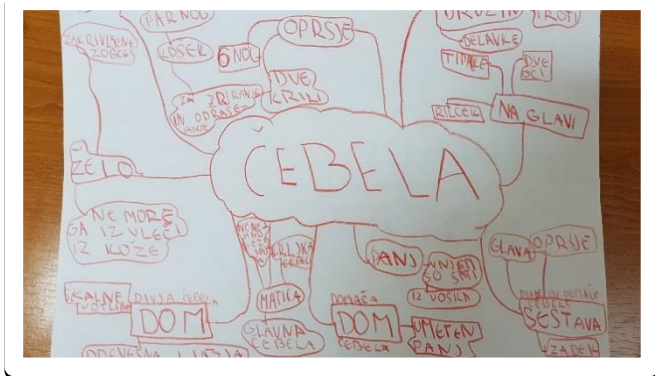
Sebi sam postavila tri kriterija vrednovanja, kako bih učenicima kasnije lakše utvrdila i pokazala što je dobro i što je još potrebno poboljšati.

1. Dobro – mentalna mapa je pregledna, koristi velika tiskana slova, koristi boje, koristi ključne riječi iako su njima napisane dodatne riječi.
2. Zadovoljavajuće – mentalna mapa je djelomično pregledna, koristi velika tiskana slova i mala tiskana/pisana slova, ima teškoće s traženjem ključnih riječi, ne koristi ili djelomično koristi boje, pojmovi su djelomično smisljeno povezani.
3. Nezadovoljavajuće – mentalna mapa je djelomično pregledna, djelomično nečitljiva, koristi velika i mala tiskana/pisana slova, ima teškoće s traženjem ključnih riječi, strelice nisu smisljeno povezane, hijerarhija pojmova nije razvidna.

3.3. TREĆI SAT

Treći sat su učenici napravili mentalnu mapu s istim tekstom. Za to sam se odlučila jer sam tako lakše uspoređivala njihove radove i lakše sam slijedila (mogući) napredak. Zbog toga sam htjela da se učenici usredotoče na mentalnu mapu, a ne toliko na tekst.

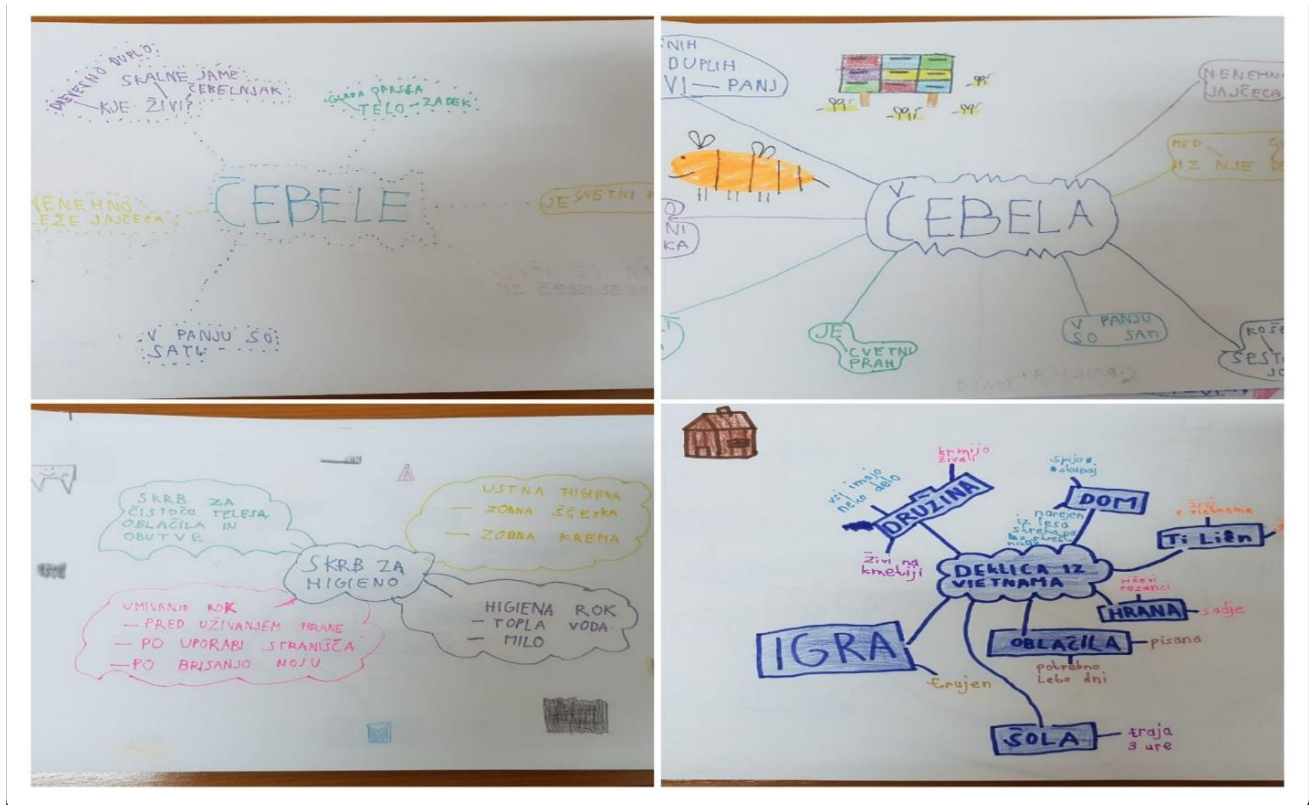
Učenik 1

Slika 3 primjer 1

Slika 4 primjer 2

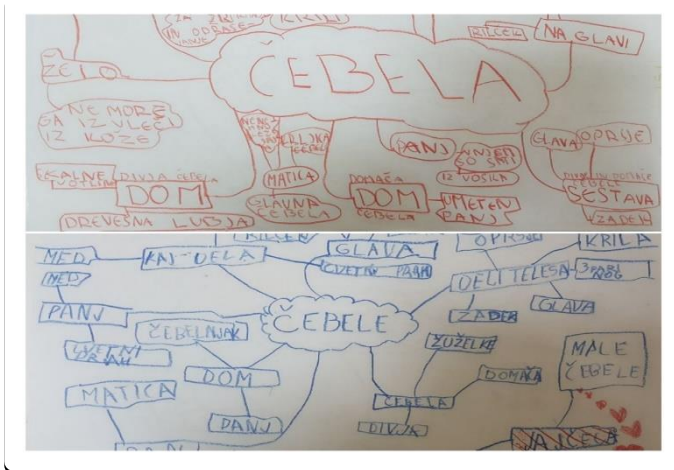

Slika 7 Primjer napretka učenika

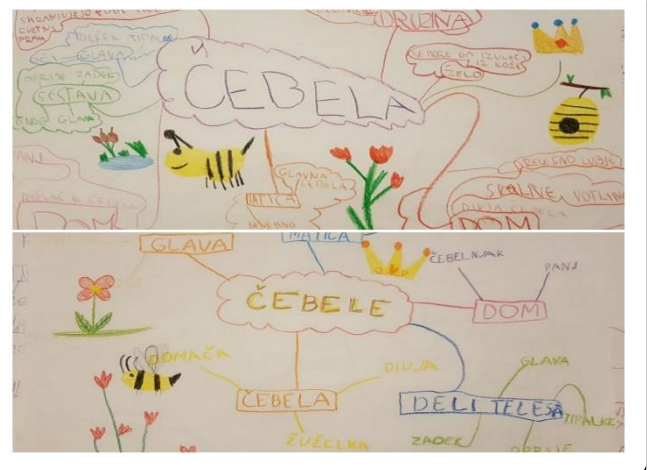
Na gornjim slikama se lijepo vidi kako je učenik napredovao u tehnici korištenja mentalne mape i korištenju kriterija koje smo zajedno dogovorili. U tom slučaju se vidi razvoj razumijevanja hijerarhije pojmova, napredovanje u korištenju vizualnog razlikovanja pojmova, sistematičnije postavljanje sadržaja teksta na papir i veća čitljivost zapisanoga.

3.4. MOGUĆE NAZADOVANJE

Ovdje moram spomenuti i moguće nazadovanje. Na donjoj fotografiji vidite mentalne mape dva različita učenika koji su vrlo slični jer su učenici sjedili zajedno i prepisivali jedan od drugoga. U takvim slučajevima je teško odrediti predznanje učenika.

Slika 8 Primjer prepisivanja

Slika 9 Primjer prepisivanja

4. REFLEKSIJA RADA U SKUPINI ZA FORMATIVNO PRAĆENJE

Najviše teškoća sam imala s postavljanjem standarda i kriterija. Pritom mi je dobro došla pomoć gospođe Bezič. Na zajedničkim susretima sam imala priliku iznijeti svoje dvojbe i misaone prepreke koje su mi se izrodile. Tanja me je vodila po koracima. S pitanjima, potpitanjima, izražavanjem njenih dvojbi i misli. Tako sam bila »prisiljena« tražiti rješenja, odgovore i više dubinski razmišljati o datoj temi.

Bilo mi je ugodno u razgovoru s kolegicama. U tim konstruktivnim razgovorima sam dobila kako potvrde tako i potporu i osjećaj da se i ostale kolegice susreću sa sličnim teškoćama. S druge strane smo pak jedna s drugom dijelile iskustva i načine rada, što nas je obogatilo i povezalo.

Smatram da je uključivanje u takve oblike edukacije vrlo korisno. Na taj način povezuješ teoretsko znanje s praksom i doista to što si naučio isprobaš u razredu. Pritom dobiješ i povratnu informaciju kako od savjetnice, tako i od kolegica. Dokazuje svojega rada uključiš u analizu svojeg rada i tako se zatvori krug poštivanja elemenata formativnog praćenja.

5. REFLEKSIJA RADA U RAZREDU

Pri učenju mentalnih mapa vrlo je važan odabir teksta – neki tekstovi su manje primjereni zbog njihove strukture i zahtjevnosti teksta. Tekst je taj koji će odrediti vizualnu strukturu mentalne mape, njezinu jednostavnost ili zahtjevnost. Pri učenju mentalnih mapa i usporedbi mentalnih mapa važno je da su tekstovi slični kako po strukturi tako i po zahtjevnosti, jer tako lakše pratimo napredak učenika.

Važna je suradnja učitelja. Učiteljica je povremeno, kod tekstova za koje je ocijenila da je moguće, poticala učenike na uporabu mentalne mape. Isto tako je rekla da su neki učenici to prenijeli i na rad kod kuće ili su pak koristili mentalnu mapu kao pomoć u govornom nastupu.

Dobro je da naučeno koriste uz lekcije, u učenju kod kuće, provjeravanju i ocjenjivanju znanja, što je moguće samo uz suradnju učitelja koji ih poučava. Prije svega u prvoj trijadi (prva tri razreda osnovne škole, op. prev.), kada učenici još nemaju oblikovane strategije učenja.

Najviše teškoća su učenici imali s traženjem ključnih riječi, što je povezano s čitalačkim razumijevanjem te se javlja i kod učenika koji imaju dobro razvijenu tehniku čitanja.

Upotrebljena povratna informacija ih je zabavljala i poticala na razmišljanje.

Skupno vođeno planiranje kriterija bilo im je zabavno. Sami su dolazili do zaključaka, što se meni osobno čini najvažnijim, jer je iskustveno učenje ono što nas obogaćuje, jača i čini samosvjesnijima. No za takav način rada potrebno je puno vremena kojeg učitelj sa sadašnjim planovima učenja teško može naći.

6.LITERATURA:

- [1] Holcar Brunauer, A., i dr. (2016.) Formativno spremljanje v podporo učenju. Priručnik za učitelje i stručne suradnike. Zavod Republike Slovenije za školstvo
- [2] Holcar Brunauer, A., i dr. (2016.) Formativno spremljanje v podporo učenju. Priručnik za učitelje i stručne suradnike. Zavod Republike Slovenije za školstvo
- [3] Ažman, T., i dr. (2014.) Učenje učenja. El. knjiga – Maribor: Filozofski fakultet; Kranj: Škola za ravnatelje